

MODERNA LOGIKA (VJEŽBE)

Literatura je prosljeđena mejlom svim studentima. Sa njima se obavlja svakodnevna komunikacija putem elektronske pošte i formirane vajber grup

DISTINKCIJA ANALITIČKO - SINTETIČKO IZ PERSPEKTIVE LOGIČKOG POZITIVIZMA

Logički pozitivizam se temelji na tri osnovna principa: oštrom razlikovanju između analitičkih i sintetičkih iskaza, na principu verifikacije i na redukcionističkoj tezi o ulozi posmatranja u određivanju kognitivnog značenja iskaza.

Propozicije koje zahtjevaju neku vrstu empirijskog istraživanja da bi bile potvrđene nazivaju se sintetičkim (činjeničkim, empirijskim, kontigentnim ili aposteriornim), a one čija istinitost slijedi iz značenja riječi od kojih su sastavljene analitičkim (nužnim, tautološkim ili apriornim). Pozitivisti su prihvatili ovu opštu suprotnost. Za razliku od Kanta, pozitivisti su podjelu shvatili kao iscrpnu i ekskluzivnu - svaka kognitivno značajna propozicija mora biti ili analitička ili sintetička, a nijedna ne može biti oboje. Štaviše, oni su bili saglasni sa sudom da su teoreme simboličke logike i aritmetike analitičke, a ne sintetičke. Iz ovih pretpostavki oni su izveli čvrst zaključak da nam analitičke propozicije ne pružaju nikakvo obavještenje o svijetu, to jest, da im nedostaje egzistencijalni značaj. Iz truizma da su svi divovi visoki ne slijedi da ima divova. Naime, samo sintetičke propozicije mogu da pružaju obavještenja o stvarnosti, a one su istinite kad ono što tvrde odgovara činjenicama.

Prema pozitivistima, iz ove analize slijede dvije značajne filozofske posledice. Prva posledica je da se duga racionalistička tradicija, koju je istančao i proširio Platon a dali joj dalji podsticaj Dekart i Spinoza, koja je vrhunac dostigla u Hegelovim spisima, može potpuno odbaciti. Svi su ovi mislioci vjerovali da um i stvarnost odgovaraju jedno drugom, tako da oslanjajući se samo na

um možemo da otkrijemo činjenice o stvarnom svijetu. Ali ako su pozitivisti u pravu, odnosno, ako istinama uma nedostaje svaki činjenički sadržaj, racionalistička tradicija je potpuno pogrešna. U stvari, to je bila snažna odbrana empirizma. Novo stanovište nije impliciralo da um (i tvorevine uma kao što su logičke istine) nije važan. Ovakve istine igraju ulogu u svakoj deduktivnoj shemi, omogućavajući izvođenje jednih istina iz drugih istina. Ali ova uloga olakšavanja zaključivanja ne implicira da nam one bilo šta govore o onome što stvarno postoji. Svako otkriće o prirodi stvarnog sveta mora da se zasniva na podacima posmatranja, to jest, na čulnom iskustvu.

Druga značajna posledica koja je ekstrahovana iz distinkcije analitičkog i sintetičkog jeste da je cjelokupno činjeničko znanje vjerovatno i da nikad nije izvjesno. Hjumova analiza mogućnosti da se postigne izvjesno znanje o svijetu imala je opšte posledice. Naime, ona je vodila jednom opštem obliku skepticizma, shvatanju da nikakva izvjesnost o svijetu činjenica nije moguća. Hjum je dokazivao da utoliko ukoliko imamo izvjesnost (preko analitičkih istina), ne znamo ništa o svijetu. Ukoliko znamo nešto o svijetu što je zasnovano na posmatranju, to znanje ne može biti izvjesno. Prema tome, nemoguće je imati znanje koje je i o svijetu i izvjesno. Odbacivanje racionalizma, koji je tvrdio da nam um može pružiti izvjesna znanja o svijetu, vodilo je jednoj vrsti skepticizma. Pozitivisti su prihvatili taj rezultat.

Distinkcija analitičko - sintetičko vodi i trećoj teškoći. Metafizičari tvrde, recimo, da univerzum ima prvi uzrok, da bog jeste bezgranično mudar itd. Ovi iskazi jednostavno ne izgledaju kao analitički ili zasnovani na iskustvu posmatranja. Isto tako to su i gramatički ispravne rečenice. Kao takve izgledaju smislene pa čak možda i istinite. Kako ih treba analizirati iz pozitivističke perspektive? Da li ima vrsta istina i slučajeva znanja koji se ne mogu izraziti ni analitičkim ni sintetičkim rečenicama? Ako ih ima, to bi značilo da je pogrešna pozitivistička teza da su sve smislene propozicije ili analitičke ili sintetičke. Ukoliko postoje ovakve "srednje" propozicije, zar ne postoji i posebna oblast čovjekove aktivnosti, tradicionalno nazvana "metafizikom", koja je posvećena otkrivanju i objašnjenju takvih istina? Zar nam, stoga, metafizika ne pruža nenaučno znanje o stvarnosti?